

Přednáška 3

Volba strany: sociální struktura

Lukáš Linek
Katedra sociologie FFUK, kurz Volební chování

Základní teoretické přístupy

- sociálně strukturální (Columbia school; Lasarzfeld, Rokkan-Lipset) – SE zdroje, politizované zájmy a skupinové identity
- sociálně psychologický (Michigan school; Converse) – psychologické vazby, hodnocení objektů, postoje
- racionální volba (Rochester school; Downs, Riker) – racionální volba, kalkulace zisků a nákladů, prostorové modely, valenční témata, role lídrů a hodnocení ekonomiky
- strategická volba – porušení základního předpokladu, že volič hlasuje pro „nejbližší“

Přehled teorií volby strany

- orientace na individuálních charakteristiky voličů
- v posledních dekadách se výzkum zaměřuje i na charakteristiky stran (ideologické zaměření strany, její věk) a stranického systému (polarizace)
- ve srovnání s výzkumem volební účasti menší důraz na roli institucí a kontextu (především strategické hlasování)

Sociálně strukturní modely volby strany

■ kolumbijská škola

Lasarsfeld, Paul F., Bernard R. Berelson, Hazel Gaudet. 1944. *The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*. New York: Columbia University Press.

První studie volebního chování na základě dotazníkového šetření. Představení teorie dvojstupňového toku komunikace.

Berelson, Bernard, Paul F. Lazarsfeld, William N. McPhee. 1954. *Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago: Chicago University Press.

- původně: studium vlivu médií při volebním rozhodování
- efekt médií je minimální a hlavní vliv vykonávají sociální skupiny, k nimž člověk přísluší

Sociálně strukturní modely volby strany

- sociální charakteristiky determinují politické preference (Lazarsfeld et al. 1944:27)
- na základě příslušnosti do sociálních skupin lze určit tzv. index politické predispozice jedince (na základě třídy, náboženství a místa bydliště)
- vystavení tzv. křížícím se vlivům/tlakům (cross-pressures: bohatý černoch apod.)

Evropská tradice: konfliktní linie (cleavages)

Lipset, Seymour Martin, Stein Rokkan (eds.). 1967. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: The Free Press.

- národní a průmyslová revoluce
- role politických elit a zájmových organizací při mobilizaci konfliktu-

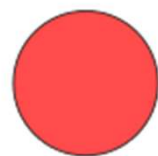
Owner

Church

Urban

Centre

Worker

State

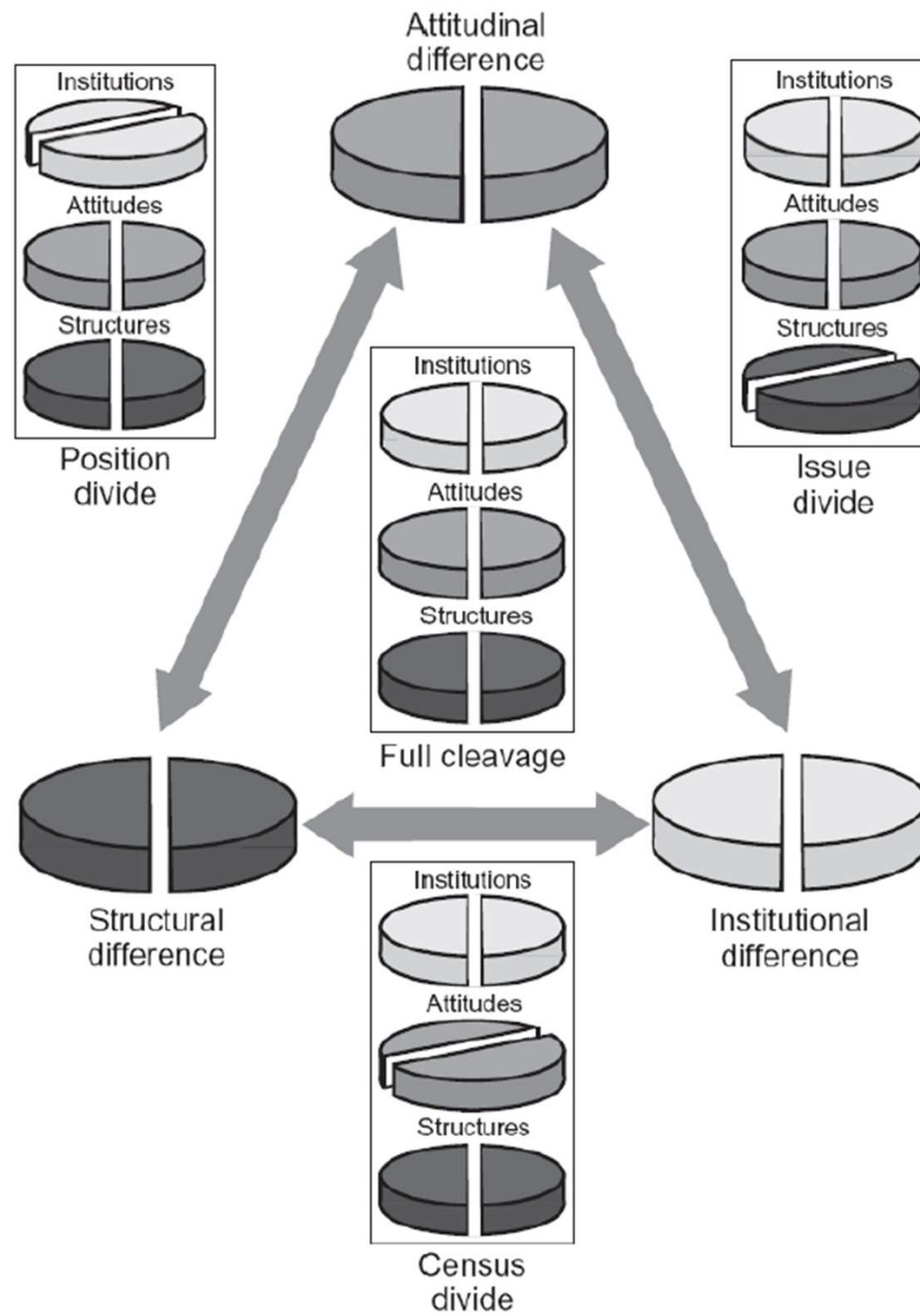

Rural

Periphery

Mechanismu vlivu struktury na volbu strany

sociální transmise politických voleb (*social transmission of political choices*), která je vykonávána třemi procesy:

- sociální diferenciacce (lidé s různými charakteristikami mají odlišné zájmy);
- transmise (mezigenerační předávání hodnot);
- sociální a fyzický kontakt s obdobnými lidmi umožňuje udržovat odlišnosti

Matějů: Nerovnosti, spravedlnost, politika

Matějů, Petr, ed. 2000. *Nerovnost, spravedlnost, politika: Česká republika, 1991-1998*. Praha: SLON.

- narativ cesty od komunismu a nivelizace ke kapitalismu a zásluhovosti
- krystalizace socio-ekonomického statusu
- kongruence SES a postojů a hodnot (zásluhovost, rovnostářství, levo-pravá orientace)
- v důsledku vliv na volební chování = ustavování třídního hlasování

Sociální třída a ideologie I.

Matějů, Petr, Michael J. Smith. 2012. „Kontinuita a změna přesvědčení o distributivní spravedlnosti v České republice v letech 1991 až 2009.“ *Sociologický časopis* 48(1): 65–84.

Tabulka 3. Porovnání vlivu stratifikačních proměnných na meritokracii a rovnostářství, 1991–2009

	1991	1995	2006	2009
Samostatní → Meritokracie	0,436***	0,510***	0,379***	0,376***
Žena → Rovnostářství	0,105**	–0,004	–0,004	0,002
Nezam. → Rovnostářství	0,272***	0,316***	0,402***	0,370***
Důchodce → Meritokracie	0,046	0,075*	0,041	0,052
Důchodce → Rovnostářství	0,128**	0,102**	0,200***	0,153***
VŠ → Meritokracie	0,054	–0,055	0,050	0,074*
VŠ → Rovnostářství	–0,186***	–0,173***	–0,094**	–0,155***
Nižší třída → Meritokracie	0,027	0,014	0,028	–0,048
Nižší třída → Rovnostářství	0,058	0,103***	0,136***	0,134***
Meritokracie ↔ Rovnostářství	–0,015	–0,192***	–0,317***	–0,359***
E3 ↔ e4	–0,191**	–0,338***	–0,168***	0,207***
E2 ↔ e5	0,105**	0,030	0,141***	–0,065
e3 ↔ e6	–0,222***	–0,265***	–0,187***	0,044

Zdroj: ISJP 1991, 1995, 2006; ISSP 2009 (český datový soubor).

Poznámka: Standardizované koeficienty cest stanovených ve strukturním modelu ve schématu 2.

Třídní hlasování v ČR

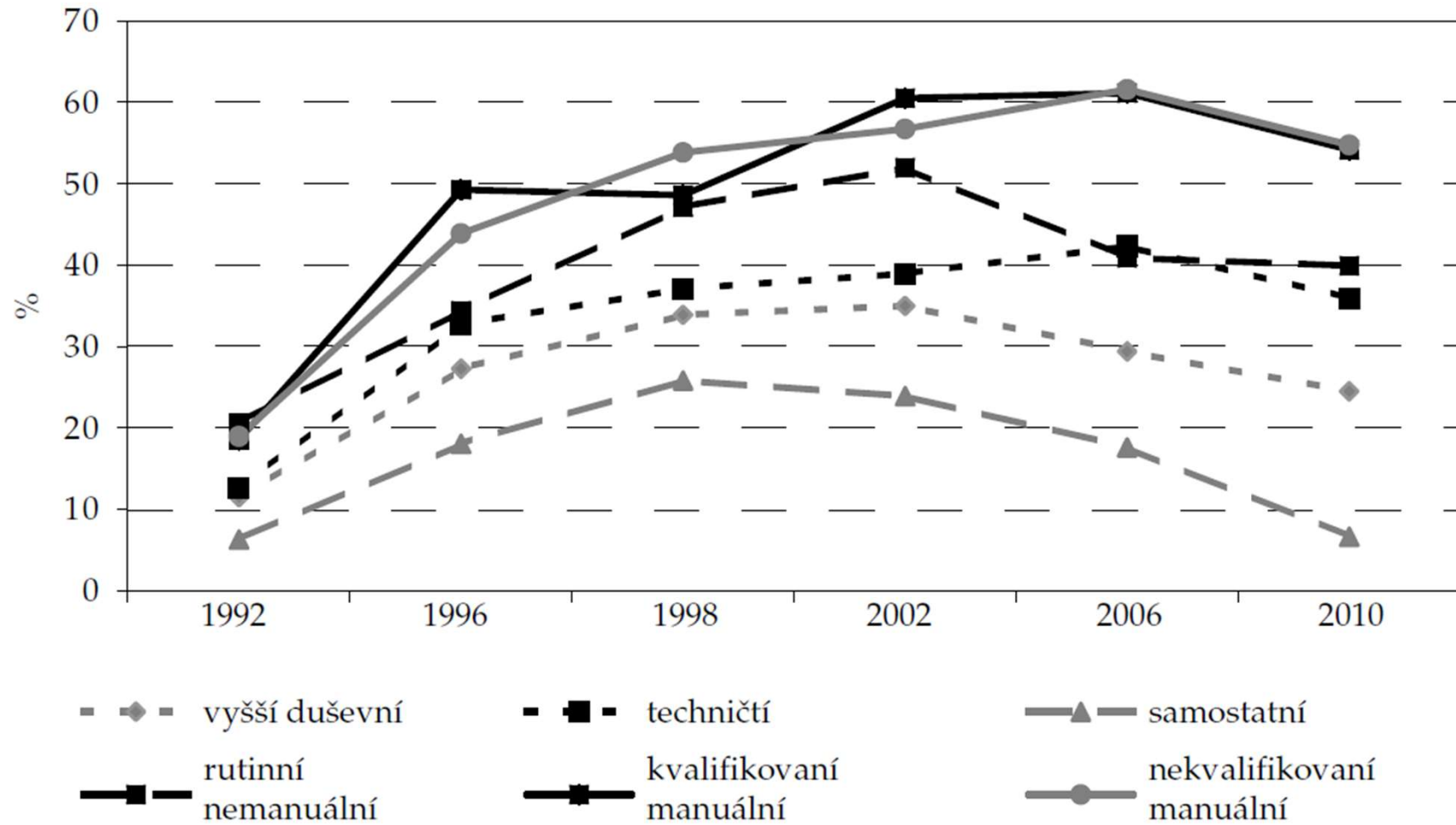
Smith, Michael J., Petr Matějů. 2011. „Restratifikace české politiky. Vývoj třídně podmíněného volebního chování v České republice v letech 1992–2010.“ *Sociologický časopis* 47(1): 33–59.

- destratifikace = proces oslabování sociální identity a rozvolňování vztahu mezi sociální strukturou/třídou a postoji, hodnotami (a volebním chováním)
- restratifikace = proces posilování role sociální identity a třídy (po roce 1992)
- roste význam třídy pro volební chování
- efekt celkový / efekt čistý (po kontrole dalších proměnných)

Třídní hlasování v ČR

Graf 1. Absolutní šance (absolute odds) volby levice vs. ostatní podle třídy a roku

Zdroj: Vlastní výpočty autorů z dat výzkumů uvedených v sekci Data této stati.

Sociální třída a ideologie II.

Linek, Lukáš, Ivan Petrušek, and Kristýna Bašná. 2020. *Sociální stát, nerovnosti, politika: postoje české veřejnosti k sociálnímu státu v letech 1996 až 2016*. Praha: SLON.

- analýza časových řad 1996, 2006, 2016
- postoje k sociálnímu státu: jeho rozsahu a financování, přerozdělování příjmů a zdanění
- vývoj v čase: úroveň postojů, vazby mezi postoji, vazby mezi postoji a SES, vazby mezi postoji a volbou strany
- <https://www.soc.cas.cz/aktualita/lukas-linek-ivan-petrusek-nad-novou-knihou-socialni-stat-nerovnosti-politika>

Sociální třída a ideologie III.

Linek, Lukáš, Ivan Petrušek, and Kristýna Bašná. 2020. *Sociální stát, nerovnosti, politika: postoje české veřejnosti k sociálnímu státu v letech 1996 až 2016*. Praha: SLON.

- stabilita postojů v čase
- oslabující vliv SES na postoje
- generační podmíněnost postojů je slabá, spíše se jedná o životní cyklus
- korupce má na postoje malý vliv
- postoje jsou méně propojené s levo-pravou orientací (2016 oproti 2006)
- postoje i levo-pravá orientace souvisí s volebním chováním méně (2016 oproti 2006)

Volba strany a vzdělání v ČR

2013	ODS	ČSSD	KSČM	TOP09	ANO	KDU-ČSL	USVIT
ZS	4	15	30	7	13	9	7
SS bez mat	5	25	18	7	19	8	8
SS s mat	8	22	11	14	22	3	7
VS	13	15	7	20	16	9	4
celkem	8	21	15	12	19	7	7

2017	ODS	ČSSD	KSČM	TOP09	ANO	KDU-ČSL	SPD	PIR	STAN
ZS	3	5	21	0	29	6	11	21	1
SS bez mat	9	9	10	3	33	5	10	8	6
SS s mat	11	5	6	8	28	6	13	11	5
VS	20	7	2	6	27	6	8	11	7
celkem	11	7	8	5	30	6	11	11	5

Volba strany a náboženství a generace v ČR

2013	ODS	ČSSD	KSČM	KDU	TOP	OTHER	ANO	USVIT
nekatolík, nechodí do kostela	9	20	15	3	12	13	21	7
méně než jednou měsíčně	3	23	12	7	16	16	16	7
alespon jednou měsíčně	6	18	15	41	5	6	3	6
celkem	8	21	15	7	12	12	19	7

2017	ODS	ČSSD	KSČM	TOP09	ANO	KDU-ČSL	SPD	PIR	STAN
nekatolík, nechodí do kostela	12	6	9	6	30	1	11	13	5
méně než jednou měsíčně	13	9	4	6	34	3	12	6	6
alespon jednou měsíčně	2	10	9	2	20	43	4	4	1
celkem	11	7	8	5	30	6	11	11	5

2013	ODS	ČSSD	KSČM	KDU	TOP	OTHER	ANO	USVIT
před 1954	6	24	32	9	7	7	12	3
1955-1974	8	26	9	8	11	12	19	7
1975-1999	9	11	4	4	18	19	25	11
celkem	8	20	15	7	12	13	19	7

2017	ODS	ČSSD	KSČM	TOP09	ANO	KDU-ČSL	SPD	PIR	STAN
před 1954	10	11	22	4	29	7	6	1	4
1955-1974	12	8	4	6	35	6	11	7	5
1975-1999	11	4	2	6	25	5	14	20	6
celkem	11	7	8	5	29	6	11	11	5

Jak analyzovat vztahy mezi konfliktními liniemi a volbou strany?

Náboženství a volba strany (PS 2006) – řádková procenta

	ODS	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	SZ	others	total
practicing Catholics	20	25	4	43	4	3	100
à la carte Catholics	34	37	7	10	6	5	100
others	38	32	16	2	7	6	100
total	35	32	13	7	6	6	100

Náboženství a volba strany (PS 2006) – multinomiální regresní model (logity)

	ODS	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	SZ	others
practicing Catholics	ref.cat.	0.40	-0.58	3.80	0.20	0.00
à la carte Catholics	ref.cat.	0.26	-0.74	1.81	0.09	-0.19
others	ref.cat.	ref.cat.	ref.cat.	ref.cat.	ref.cat.	ref.cat.

Index Kappa – směrodatná odchylka poměru šancí / predicted probabilities

Index Lambda – vážená směrodatná odchylka poměru šancí / predicted probabilities

Hlasování dle konfliktních linií (index lambda – nad 5 procent)

